

Bài 9

XÂY DỰNG GIA ĐÌNH VĂN HOÁ

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Giúp HS hiểu nội dung và ý nghĩa của việc xây dựng gia đình văn hoá ; hiểu mối quan hệ giữa quy mô gia đình và chất lượng đời sống gia đình ; hiểu bốn phạm và trách nhiệm của bản thân trong việc xây dựng gia đình văn hoá.

2. Hình thành ở HS tình cảm yêu thương, gắn bó, quý trọng gia đình, mong muốn tham gia xây dựng gia đình văn minh, hạnh phúc.

3. Giúp HS biết giữ gìn danh dự gia đình, biết tránh những thói xấu có hại, thực hiện tốt bốn phận của mình để góp phần xây dựng gia đình văn hoá.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

Bài này có những kiến thức cơ bản sau :

- Thế nào là gia đình văn hoá.
- Bốn phận và trách nhiệm của các thành viên trong việc xây dựng gia đình văn hoá.
- Ý nghĩa của việc xây dựng gia đình văn hoá.
- HS phải làm gì để góp phần xây dựng gia đình văn hoá.

a) Xây dựng gia đình văn hoá là một chủ trương lớn của Đảng và Nhà nước ta. Mục tiêu của cuộc vận động xây dựng gia đình văn hoá như Báo cáo chính trị tại Đại hội đại biểu toàn quốc của Đảng lần thứ VIII (1996) đã nêu : "Xây dựng gia đình no ấm, bình đẳng, tiến bộ và hạnh phúc, làm cho gia đình thực sự là tế bào lành mạnh của xã hội, là tổ ấm của mỗi người. Phát huy trách nhiệm của gia đình trong việc lưu truyền những giá trị văn hoá dân tộc từ thế hệ này sang thế hệ khác...".

Ngày nay, cuộc vận động xây dựng gia đình văn hoá có 4 nội dung tiêu chuẩn, cơ bản sau :

- 1 – Thực hiện kế hoạch hoá gia đình.
- 2 – Xây dựng gia đình hoà thuận, hạnh phúc, tiến bộ, có sinh hoạt văn hoá lành mạnh.
- 3 – Đoàn kết xóm giềng.
- 4 – Thực hiện tốt nghĩa vụ công dân.

Khi dạy phần này, GV cần chú ý những điểm sau :

– Những nội dung tiêu chuẩn trên đây mang tính chất định hướng cơ bản. Mỗi địa phương có sự sáng tạo những tiêu chuẩn cụ thể, phù hợp với đặc điểm và điều kiện của địa phương. Vì vậy, GV phải tìm hiểu nội dung tiêu chuẩn cụ thể của gia đình văn hoá theo quy định của địa phương để vận dụng vào bài học.

– Nói đến gia đình văn hoá, trước hết là nói đến đời sống văn hoá – tinh thần của gia đình, thể hiện ở những điểm như :

+ Các thành viên trong gia đình có tình cảm gắn bó, quan tâm, thương yêu chăm sóc nhau ; có nền nếp gia phong, trên kính dưới nhường, con cái ngoan ngoãn hiếu thảo, không khí gia đình đầm ấm, thuận hoà.

+ Sinh hoạt văn hoá, tinh thần trong gia đình lành mạnh : mọi thành viên gia đình có nhu cầu, sở thích văn hoá lành mạnh, tích cực học tập, không sa vào các tệ nạn xã hội, không sử dụng văn hoá phẩm độc hại, thấp kém.

– Để có đời sống tinh thần lành mạnh, phong phú, không thể không có cơ sở của nó là đời sống vật chất của gia đình. Vì vậy, để xây dựng gia đình văn hoá, mọi thành viên gia đình phải tích cực lao động, tùy theo khả năng, sức lực của mình, làm ra nhiều của cải nhằm nâng cao mức sống của gia đình, làm cho đời sống gia đình ngày càng đầy đủ, no ấm.

b) Giữa đời sống vật chất và đời sống tinh thần của gia đình có mối quan hệ chặt chẽ. Nhưng cần giúp HS hiểu rằng, không phải cứ đời sống vật chất cao thì đời sống tinh thần của gia đình cũng cao.

Thực tế cho thấy, có những gia đình giàu có nhưng bất hạnh vì các thành viên trong gia đình không thực hiện tốt bổn phận của mình hoặc ăn chơi đua đòi, sa vào những thói hư tật xấu, làm tổn hại danh dự của gia đình. Ngược lại, có những gia đình không giàu, thậm chí còn khó khăn về kinh tế nhưng hạnh phúc vì mọi người thương yêu nhau, thực hiện tốt bổn phận trách nhiệm của mình. Vì vậy, để có một gia đình hạnh phúc, mỗi thành viên phải rèn luyện và nỗ lực trong hành động.

c) Dạy bài này phải gắn với yêu cầu kế hoạch hoá gia đình. Trước hết, cần giúp HS hiểu quy mô gia đình nhỏ (ít con) mới có điều kiện nâng cao chất lượng đời sống gia đình, từ đó các em hiểu để xây dựng gia đình văn hoá phải thực hiện kế hoạch hoá gia đình (sinh ít con và biết quản lí gia đình).

Trong cuộc vận động kế hoạch hoá gia đình mà mục tiêu chủ yếu là sinh ít con, thực hiện quy mô gia đình nhỏ thì việc xoá bỏ tư tưởng trọng nam khinh nữ, coi trọng con trai hơn con gái là điều rất quan trọng vì chính tư tưởng đó là một trở lực lớn. Cần phải hình thành ở HS cách nhìn đúng đắn đối với vấn đề này và có thể đóng góp trong việc vận động gia đình và những người xung quanh.

d) Vấn đề gia đình và xây dựng gia đình văn hoá có ý nghĩa rất quan trọng. Các nghị quyết của Đảng và nhiều văn bản của Nhà nước đã đề cập đến vị trí, vai trò của gia đình trong công cuộc bảo tồn và phát triển nền văn hoá dân tộc và sự

phát triển xã hội vì gia đình là tế bào của xã hội. Mặt khác, trong thời đại mở cửa ngày nay, gia đình Việt Nam đang đứng trước những thử thách lớn do ảnh hưởng tiêu cực của cơ chế thị trường. Các sản phẩm văn hoá độc hại, các tệ nạn xã hội, lối sống thực dụng... đã làm tổn hại, rạn nứt nền nếp gia phong, thuần phong mỹ tục Việt Nam. Ở nhiều gia đình, tình cảm, đạo lí, trách nhiệm đối với gia đình bị sa sút, con cái hư hỏng, nạn bạo lực trong gia đình gia tăng... Vì vậy, việc xây dựng, củng cố lối sống có văn hoá, mang bản sắc đạo đức truyền thống của dân tộc trong mỗi gia đình là vô cùng cần thiết.

2. Về phương pháp

Để khai thác nội dung bài, phát triển thái độ, kĩ năng hành vi ở HS, GV phải tổ chức cho HS trao đổi những quan sát và nhận xét của các em về các gia đình ; trình bày kết quả điều tra, tìm hiểu thực tế ; tổ chức cho HS thảo luận nhóm về ý nghĩa của việc xây dựng gia đình văn hoá và bốn phận, trách nhiệm của các thành viên gia đình ; cho HS làm việc cá nhân trên phiếu học tập ; liên hệ, tự liên hệ rút ra bài học... Cần tổ chức những tình huống phù hợp với chủ đề cho HS thảo luận, đánh giá, đề xuất các phương án giải quyết.

3. Tài liệu và phương tiện

- Tranh ảnh về gia đình (hoặc băng hình).
- Phiếu học tập cá nhân, nhóm.
- Giấy khổ lớn, bút dạ.
- Máy chiếu, đầu video (nếu có).

III – CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY HỌC CHỦ YẾU

Tiết 1

Hoạt động 1 : *Giới thiệu bài.*

HS xem tranh ảnh (hoặc băng hình) về một gia đình văn hoá kiểu mẫu.

Hoạt động 2 : *Phân tích truyện, giúp HS hiểu thế nào là gia đình văn hoá.*

- HS đọc truyện *Một gia đình văn hoá* (SGK).
- Thảo luận cả lớp theo các câu hỏi gợi ý (SGK).

Sau khi HS thảo luận mỗi câu hỏi, GV chốt lại những ý chính. Cuối cùng, kết luận về những tiêu chuẩn cơ bản của gia đình văn hoá, cho HS liên hệ với tình hình của địa phương, lấy ví dụ một số gia đình để minh hoạ.

Hoạt động 3 : *Phát triển nhận thức của HS về quan hệ giữa đời sống vật chất và đời sống tinh thần của gia đình.*

HS tiếp tục kể về một số loại gia đình :

– Gia đình không giàu, nhưng mọi người thương yêu nhau, thực hiện tốt bổn phận, trách nhiệm của mình, sinh hoạt văn hoá lành mạnh, con cái ngoan ngoãn, chăm học, chăm làm.

– Gia đình giàu có nhưng cha mẹ thiếu gương mẫu (trong làm ăn, trong quan hệ với xóm giềng, trong cư xử với nhau, mắc những thói xấu...), con cái hư hỏng.

– Gia đình bất hoà, thiếu nền nếp gia phong.

– Gia đình bất hạnh vì quá đông con và nghèo túng...

Nếu HS khó có thể bắt đầu, GV nên kể trước một trường hợp. Từ những câu chuyện về các gia đình khác nhau, GV hướng dẫn HS rút ra những biểu hiện của gia đình văn hoá, đồng thời nhận xét về mối quan hệ gắn bó giữa đời sống vật chất và đời sống tinh thần của gia đình, nhấn mạnh vai trò quan trọng của đời sống tinh thần – văn hoá và vai trò của các thành viên gia đình.

Kết thúc tiết học, GV yêu cầu HS về nhà tìm hiểu những tiêu chuẩn cụ thể của gia đình văn hoá tại địa phương.

Tiết 2

Hoạt động 1 : *HS trình bày những điều các em tìm hiểu được về tiêu chuẩn cụ thể của gia đình văn hoá tại địa phương.*

Ví dụ : Quy định về sinh hoạt văn hoá lành mạnh, về thực hiện tốt nghĩa vụ công dân...

Hoạt động 2 : *HS thảo luận nhóm về ý nghĩa của xây dựng gia đình văn hoá và bổn phận, trách nhiệm của các thành viên gia đình, trong đó có trẻ em.*

GV chia HS thành những nhóm nhỏ gồm 5 – 6 em, yêu cầu mỗi nhóm thảo luận một trong những câu hỏi sau (phát phiếu học tập cho các nhóm) :

– Xây dựng gia đình văn hoá có ý nghĩa như thế nào đối với mỗi người, đối với từng gia đình và toàn xã hội ?

– Để xây dựng gia đình văn hoá, mỗi người trong gia đình cần làm gì và tránh làm điều gì ?

– Trong gia đình, mỗi người đều có những thói quen và sở thích khác nhau. Làm thế nào để có được sự hoà thuận trong gia đình ?

– Con cái có thể tham gia xây dựng gia đình văn hoá không ? Nếu có thì tham gia như thế nào ?

– Vì sao con cái hư hỏng là nỗi bất hạnh lớn của gia đình ? Lấy ví dụ.

– Vì sao Xu-khôm-lin-xki nói : "... gia đình có thể phòng ngừa những đứa con hư như phòng ngừa hoả hoạn. Điều này không chỉ tùy thuộc vào cha mẹ các em mà còn tùy thuộc vào các em là những đứa con" ?

Hoạt động 3 : HS làm việc cá nhân, nhằm phát triển thái độ đối với việc kế hoạch hoá gia đình và vai trò của trẻ em trong gia đình.

– GV phát phiếu học tập cá nhân cho HS theo nội dung của bài tập d (SGK).

– Sau khi HS làm bài, cho 1 – 2 HS trình bày kết quả, cả lớp trao đổi đáp án ; bổ sung, hoàn chỉnh phân giải thích (đồng ý với câu : Con cái có thể tham gia bàn bạc công việc gia đình). GV kết luận về sự cần thiết phải thực hiện kế hoạch hoá gia đình và phê phán những quan niệm lạc hậu như thích có nhiều con, coi trọng con trai hơn con gái.

Hoạt động 4 : Rút ra bài học.

– HS đọc mục *Nội dung bài học* trong SGK.

– GV và HS trao đổi những điều có thể các em chưa hiểu.

– GV hướng dẫn HS tóm tắt các ý và ghi nhớ những điều cần ghi nhớ.

Hoạt động 5 : HS tự liên hệ, đánh giá việc góp phần xây dựng gia đình văn hoá của bản thân.

GV yêu cầu HS ghi ra giấy :

– Những việc em đã làm để góp phần xây dựng gia đình văn hoá.

– Những việc em dự kiến sẽ làm.

GV cho một vài HS trình bày bài của mình, cả lớp trao đổi, bổ sung, sau đó HS cả lớp tự hoàn thiện bản kế hoạch của mình.

Hướng dẫn học tập

- Yêu cầu HS học bài và làm tiếp các bài tập trong SGK.
- Yêu cầu HS thực hiện kế hoạch xây dựng gia đình văn hoá của em và có kế hoạch kiểm tra đánh giá.

Gợi ý

– Có thể cho HS thảo luận, phân tích về tình huống nảy sinh trong gia đình và nêu cách ứng xử của mình, phân tích lợi hại của các giải pháp, lựa chọn giải pháp tối ưu.

– Cho HS chơi sắm vai trong những tình huống thể hiện cách ứng xử trong gia đình, về những điều nên làm và những điều không nên làm, về những trường hợp khi trong gia đình có niềm vui, nỗi buồn.

IV – TƯ LIỆU THAM KHẢO

Danh ngôn

"Gia đình là một sự nghiệp to lớn và đầy trách nhiệm".

A.X. Ma-ca-ren-cô